

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Методичні рекомендації для практичних занять здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету історії і міжнародних
відносин Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Розробник:
к.і.н., старший викладач кафедри історії України
Погуляєв О. І.

Вінниця 2025

Погуляєв О. І. Історія української державності. Методичні рекомендації для практичних занять здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету історії і міжнародних відносин Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2025. 23 с.

Розробник:

кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії України

Погуляєв Олександр Ігорович

Рецензент:

доктор історичних наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії і міжнародних відносин, декан факультету історії і міжнародних відносин

Мельничук Олег Анатолійович

*Схвалено на засіданні вченої ради факультету історії і міжнародних відносин
ВДПУ ім. М. Коцюбинського*

Протокол №1 від 27 серпня 2025 р.

ЗМІСТ

Анотація	4
Плани практичних занять	5
1. Найдавніші державні утворення на землях України	5
2. Державність Київської Русі і Галицько-Волинського князівства	6
3. Державність на українських землях в литовсько-польську добу	6
4-5. Українська козацька держава	7
6. Національно-політичні процеси на українських землях у XIX – на початку XX ст.	8
7-8. Національно-державне будівництво в Україні (1917–1921 рр.)	10
9. Державно-політичне становище на землях України у міжвоєнний період	11
10. Україна в роки Другої світової війни (1939–1945 рр.)	12
11-12. УРСР в 1945–1985 рр.	13
13-14. Відродження української державності	14
15-16. Становлення сучасної української держави	15
Індивідуальні навчально-дослідні завдання	17
Методи і прийоми навчання	19
Критерії поточного оцінювання знань здобувачів вищої освіти	21
Шкала оцінювання: сто балова, ECTS, розширена	22

АНОТАЦІЯ

Історія української державності охоплює численні періоди історичного шляху українського народу, який впродовж багатьох віків виборював своє право на власну державу. Реалії сьогодення вимагають усвідомлення сучасних державотворчих процесів та їх проблем, відповіді на які здатні дати свідчення правонаступництва усіх етапів становлення національної української держави, а також передбачити перспективи нашої країни. Навчальна дисципліна в повній мірі розкриває поняття державності, обґрунтовує і доводить право української нації на власні правові інститути, суверенітет, незалежне місце на міжнародній арені. Вивчення історії української державності дозволить оперувати аргументами необхідними для відстоювання проукраїнської позиції у внутрішньополітичних процесах та у міжнародних відносинах.

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія української державності» є розкриття закономірностей та особливостей політичного, правового і державотворчого розвитку України, її відносин з іншими державами і народами; ознайомлення студентів з основами сучасних підходів до національної історії та особливостями державного будівництва протягом усіх етапів його становлення; підготовка спеціаліста, який оволодів би сучасними знаннями з вітчизняної історії та розумів і міг доводити факти континуїтету на теренах України.

Основними **завданнями** вивчення обов'язкової дисципліни «Історія української державності» є:

- теоретична і практична підготовка студентів до застосування базових принципів, категорій, процесів, методів та інструментів сучасної концепції розвитку історії державності, розумінні студентами історико-правових процесів минулого для вироблення дієвих орієнтацій у сьогоденні;
- формування у студентів історичного мислення, вміння аналізувати й узагальнювати історичні події та явища, самостійно оцінювати і пояснювати історичний процес, робити висновки;
- висвітлення змісту і особливостей розвитку української законотворчої спадщини, її взаємозв'язок із світовою;
- засвоєння студентами основних історичних дат, постатей, понять і термінів, подій та явищ; внеску визначних українських діячів на світовій політичній арені;
- вироблення навичок роботи з історичними документами, науково-популярною і довідковою літературою;
- формування етнічної та національної свідомості;
- вивчення та узагальнення історичного минулого українського народу з найдавніших часів до наших днів в контексті всесвітньої історії; формування української нації; роль України в системі міждержавних відносин.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1. НАЙДАВНІШІ ДЕРЖАВНІ УТВОРЕННЯ НА ЗЕМЛЯХ УКРАЇНИ

План

1. Ознаки державності в кочових племенах на території України.
2. Античні міста-держави Північного Причорномор'я.
3. Зародження державності у східних слов'ян.

Основні поняття: *кіммерійці, скіфи, сармати, народні збори, колонія, метрополія, Боспорське царство, анти, склавини, Славія, Артанія, Куявія, венеда, етногенез, протодержава.*

Питання для самоконтролю

1. Вкажіть, коли і на яких територіях проживали племена кіммерійців.
2. Охарактеризуйте устрій Великої Скіфії.
3. Розкрийте особливості перебування сарматських племен у південноукраїнських степах.
4. З'ясуйте причини грецької колонізації Північного Причорномор'я.
5. Охарактеризуйте устрій грецьких полісів на півдні України.
6. Визначте форму правління Боспорського царства.
7. Кого дослідники вважають першими достовірними предками українців?
8. Вкажіть територію розселення східних слов'ян.
9. Які фактори сприяли зміцненню могутності «Руської землі»?

Література

1. Баран В. Давні слов'яни. Україна крізь віки : в 15-ти т. Київ : Видавничий дім «Альтернативи», 1998. Т. 3. 335 с.
2. Бойко О.Д. Історія України. 3-тє вид., доп. Київ : Академвидав, 2007. 688 с.
3. Винокур І.С. Археологія України. Тернопіль : Навчальна книга, 2008. 480 с.
4. Гавриленко О.А. Античні держави Північного Причорномор'я: біля витоків вітчизняного права (кінець VII ст. до н. е. – перша половина VI ст. н. е.). Харків : Парус, 2006. 352 с.
5. Давні слов'яни. Археологія та історія : навч. посіб. / Н.С. Абашина, Д.Н. Козак, Є.В. Синиця, Р.В. Терпиловський. Київ : Стародавній світ, 2012. 366 с.
6. Залізняк Л. Первісна історія України : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 1999. 263 с.
7. Крижицький С.Д. Античні держави Північного Причорномор'я. Україна крізь віки : в 15 т. Київ : Альтернативи, 1998. Т. 2. 351 с.
8. Одрін О. Екологія господарства античних держав Північного Причорномор'я. Київ : Інститут історії України, 2014. 312 с.
9. Тіні згаданих предків. Від склавинів до русинів : Прадавня Україна, Русь і походження українців / упоряд. К. Галушко. Харків, 2016. 352 с.
10. Щодра О. Етногенез і велике розселення слов'ян у світлі джерел та історичних інтерпретацій. Проблеми слов'янознавства. 2016. Вип. 65. С. 9–27.

2. ДЕРЖАВНІСТЬ КИЇВСЬКОЇ РУСІ І ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА

План

1. Політичний розвиток Русі у IX – першій третині XII ст.
2. Роздібненість. Галицько-Волинське князівство.
3. Суспільно-політичний устрій.

Основні поняття: боярська рада, віче, князь, літописи, «Руська правда», федеративна монархія, християнство, централізована монархія, снем, верв, митрополія.

Питання для самоконтролю

1. Проаналізуйте походи князя Святослава.
2. Висвітліть наслідки хрещення Русі.
3. Порівняйте політику князів Святослава і Володимира Великого.
4. Розкрийте причини Київського повстання 1068 р.
5. Висвітліть рішення Вишгородської наради князів.
6. Проаналізуйте постанови Любецького з'їзду князів.
7. Дайте оцінку діяльності Данила Романовича.
8. Висвітліть причини отруєння Юрія II Болеслава.

Література

1. Бойко О.Д. Історія України. Київ : Академвидав, 2006. 688 с.
2. Войтович Л.В. Галицько-Волинські етюди. Біла Церква : Вид. О. Пшонківський, 2011. 477 с.
3. Войтович Л.В. Князівські династії східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.). Склад, суспільна і політична роль. Історикогенеалогічне дослідження. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. 649 с.
4. Грушевський М. Історія України-Руси : в 11-ти т., 12 кн. (Т. 1). Київ : Наук. думка, 1991. 736 с.; Т. 2. Київ : Наук. думка, 1991. 640 с.
5. Літопис руський / пер. з давньорус. Л.Є. Махновця. Київ : Дніпро, 1989. XVI, 591 с.
6. Толочко О.П., Толочко П.П. Київська Русь. Україна крізь віки : в 15-ти т. (Т. 4). Київ : Вид. дім «Альтернативи», 1998. 351 с.

3. ДЕРЖАВНІСТЬ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ В ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКУ ДОБУ

План

1. Велике Князівство Литовське.
2. Польське королівство.
3. Річ Посполита.
4. Запорозька Січ – козацька республіка.

Основні поняття: унія, шляхта, магнати, сейм, земський гетьман, двірський гетьман, воєвода, воєводство, магдебурзьке право, королівська рада, федерація, канцлер, коронний маршалок, магістрат, лава, городничий, возний, козацтво, демократія, Січ, кошовий отаман, курінь, паланка.

Питання для самоконтролю

1. Як змінювався адміністративний статус українських земель у ВКЛ?
2. Особливості Великого князівства Руського як суб'єкта міжнародних відносин та продовження державотворчих процесів на українських землях.
3. Які відмінності в організації Руського Королівства та Руського воєводства?
4. Які українські землі та на яких умовах увійшли до Речі Посполитої?
5. Чому Запорозьку Січ називають демократичною республікою?

Література

1. Бойко І. Органи влади і право в Галичині у складі Польського Королівства (1349–1569 рр.) : монографія. Львів : В-во ЛНУ, 2009. 628 с.
2. Зашкільняк Л.О., Крикун М.Г. Історія Польщі : Від найдавніших часів до наших днів / наук. ред. Л. Зашкільняк ; Львівський національний університет імені Івана Франка; Інститут історичних досліджень ; Центр історичної полоністики. Львів : Львівський національний університет ім. І. Франка, 2002. 752 с.
3. Історія українського козацтва : нариси : у 2-х т. / ред. кол.: В.А. Смолій (відп. ред.). Вид. 2-е. Київ : Вид. дім «КМ Академія», 2011.
4. Україна і Литва в XIV–XVI століттях. Політико-правові та соціально-економічні аспекти / відп. ред. Смолій В.А. ; авт. кол.: Берковський В.Г., Блануца А.В., Ващук Д.П., Гурбик А.О., Черкас Б.В. Луцьк : ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2011. 256 с.
5. Україна: литовсько-польська доба 1320–1569. О. Русина, І. Сварник, Л. Войтович, Д. Ващук, А. Блануца, Б. Черкас. Київ: Балтія-Друк, 2008. 176 с.: іл.
6. Черкас Б. Політико-адміністративний устрій Великого князівства Литовського й українських васальних князівств. Історія державної служби в Україні. Київ, 2009.
7. Щербак В. Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV – середина XVII ст. Вид. 2-е. Київ : Вид. дім «КМ Академія», 2006. 295 с.

4-5. УКРАЇНСЬКА КОЗАЦЬКА ДЕРЖАВА

План

1. Причини, характер, завдання та основні етапи Української національної революції XVII ст. Державницька програма Б. Хмельницького.
2. Формування української держави, її політична форма. Відносини між владою і суспільством.
3. Зовнішня політика Б. Хмельницького. Українсько-московська угода 1654 р. та початок нормативно-правового закріплення стратегії Московської держави щодо українських земель.
4. Зміцнення Української держави за гетьманування І. Мазепи. Український авторитаризм vs російський абсолютизм.
5. Політичне становище Гетьманщини після антимосковського виступу І. Мазепи. Ліквідація царизмом козацької держави.

Основні поняття: *гетьман, отаман, протекторат, «Руїна», Зборівський договір, Гадяцький договір, Друга Малоросійська колегія, Коломацькі чолобитні*

(петиції), Малоросійська колегія, Московські статті, «Правління гетьманського уряду», Решетилівські статті, «Рішительні пункти».

Питання для самоконтролю

1. З'ясуйте причини Української національної революції 1648–1676 рр.
2. Покажіть еволюцію поглядів Б. Хмельницького на Українську державу.
3. Охарактеризуйте правову форму та політичний зміст українсько-московської угоди 1654 р.
4. Проаналізуйте процес розбудови політичних інститутів Козацької держави за гетьманування Б. Хмельницького.
5. Проаналізуйте внутрішню політику І. Мазепи.
6. Чи виправданою була централізація влади в руках гетьмана Мазепи?
7. Покажіть основні напрямки політики гетьмана Данила Апостола.
8. Дайте оцінку реформаторської діяльності гетьмана К. Розумовського.

Література

1. Бульвінський А.Г. Витоки української державної ідеї. Історико-політичні студії. 2013. № 1. С. 10–19.
2. Гуржій О.І., Чухліб Т.В. Гетьманська Україна. Київ : Альтернативи, 1999. 304 с. (Серія: «Україна крізь віки: у 15-ти т.». Т. 8).
3. Історія України / В.Ф. Верстюк, О.В. Гарань, О.І. Гуржій та ін. / під ред. В.А. Смолія. Київ : Вид. дім «Альтернативи», 1997. 416 с.
4. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська національна революція XVII ст. (1648–1676 рр.). Київ : Вид. дім «Альтернативи», 1999. 352 с. (Серія: «Україна крізь віки: у 15-ти т.». Т. 7).
5. Смолій В., Степанков В. Український політичний проект XVII ст.: становлення національного інституту влади / НАН України. Інститут історії України. Київ : Інститут історії України, 2014. 194 с.
6. Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба. 2-е доповнене видання. Нью-Йорк – Київ – Львів – Париж – Торонто, 2001. 464 с.
7. Щербак В. О. «Документи українського козацтва XVI – першої половини XVII ст.: універсали, листування, угоди, присяги» / у співавт. К.: Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України, 2016. 608 с.
8. Щербак В. О. Державна ідея в ранньомодерній Україні. Монографія: Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 220 с.

6. НАЦІОНАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У XIX – НА ПОЧАТКУ XX ст.

План

1. Українські землі у складі Російської імперії (1 пол. XIX ст.).
2. Західноукраїнські землі у складі Австрійської імперії (кн. XVIII – 1 пол. XIX ст.).
3. Наддніпрянська Україна під владою Романових (2 пол. XIX – поч. XX ст.).
4. Західноукраїнські землі у складі імперії Габсбургів (2 пол. XIX – поч. XX ст.).

Основні поняття: державна автономія, модерн, національно-державна автономія, політичні партії, Наукове товариство імені Шевченка (НТШ), «Самостійна Україна», федералізм, Головна Руска Рада.

Питання для самоконтролю

1. Вкажіть характерні риси адміністративно-територіального поділу українських земель у складі Російської та Австрійської імперій на поч. XIX ст.
2. Які події початку XIX ст. стали поштовхом для активізації суспільних рухів на підросійських теренах України?
3. Як вплинули реформи австрійської влади кін. XVIII ст. на розвиток суспільно-політичного життя в Галичині?
4. Окресліть стадії українського національного відродження у XIX ст.
5. Поясніть відмінності у розгортанні національного відродження на українських теренах під владою Російської та Австрійської імперій.
6. Яким було значення Революції 1848 р. для розвитку суспільно-політичного життя Галичини й Буковини?
7. Розкрийте значення діяльності Кирило-Мефодіївського товариства для українського національного відродження.
8. Порівняйте особливості розвитку українського національно-визвольного руху на підросійських та підавстрійських теренах кін. XIX – поч. XX ст.

Література

1. Грицак Я. «Подолати минуле: глобальна історія України». Київ : Портал, 2021. 432 с.
2. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст. Київ : Генеза, 1996. 360 с.
3. Історія України: джерельний літопис / за ред. В.І. Червінського, М.І. Обушного. Київ : ДП «Дирекція ФВД», 2008. 800 с.
4. Петровський В.В. Історія України : Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі / В.В. Петровський, Л.О. Радченко, В.І. Семененко. Харків : ВД «Школа», 2007. 592 с.
5. Погуляєв О. І. Національні меншини Правобережної України напередодні Української революції. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки». Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2016. Вип. 25. С. 65–72.
6. Реєнт О.П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX століття) / гол. ред. Р. Стасюк. Київ : Вид-во «Арій», 2016. 320 с.
7. Сарбей В.Г. Національне відродження України. Україна крізь віки : у 15-ти т. Київ : Вид. дім «Альтернативи», 1999. Т. 9. 336 с.
8. Сухий О. Галичина : між Сходом і Заходом. Нариси історії XIX – початку XX ст. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 1997, 246 с

7-8. НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНЕ БУДІВНИЦТВО В УКРАЇНІ (1917–1921 рр.)

План

1. Утворення Центральної Ради та її діяльність з формування української державності.

2. Українська держава Павла Скоропадського.

3. Директорія УНР.

4. Західноукраїнські землі у 1918–1919 рр.

Основні поняття: *Генеральний секретаріат, гетьманат, громадянська війна, отаманищина, Директорія, українізація, Українська революція, Універсал, Центральна Рада.*

Питання для самоконтролю

1. Висвітліть процес утворення Центральної Ради, її політичну платформу.

2. Розкрийте основні положення Першого та Другого Універсалів Центральної Ради та політику Генерального Секретаріату.

3. Охарактеризуйте відносини Центральної Ради та Тимчасового уряду влітку-восени 1917 р.

4. Проаналізуйте основні умови Третього Універсалу Центральної Ради.

5. Висвітліть умови Брестського договору та його наслідки для України.

6. З'ясуйте причини поразки Центральної Ради.

7. Проаналізуйте діяльність уряду П. Скоропадського.

8. Охарактеризуйте державний устрій УНР періоду Директорії.

9. Дайте оцінку діяльності Державного секретаріату ЗУНР.

10. Висвітліть основні причини поразки Української революції 1917–1921 рр.

Література

1. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної укр. нації XIX – XX ст. Київ : Генеза, 1996. 360 с.

2. Кондратюк К. Новітня історія України. 1914–1945 : навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. 262 с.

3. Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки 1918–1920 : Документи і матеріали : у 2-х т., 3-х ч. Том 1. / упоряд.: В. Верстюк (керівник) та ін. Київ : Видавництво ім. Олени Теліги, 2006. Т. 1. 688 с. Т. 2. 700 с.

4. Історія України: Документи. Матеріали : посібник / уклад., комент. В.Ю. Короля. Київ : Видавничий центр «Академія», 2001. 448 с.

5. Литвин В.М. Україна: доба війн і революцій (1914–1920). Київ : Знання, 2003. 468 с.

6. Макарчук С.А. Українська республіка галичан. Нариси про ЗУНР. Львів : Світ, 1997. 192 с.

7. Нариси історії Української революції 1917–1921 рр. / гол. ред. В.А. Смолій. Київ : «Наукова думка», 2012. Кн. 2. 464 с.

8. Рубльов О.С. Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. Україна крізь віки : у 15-ти т. Київ : Вид. дім «Альтернативи», 1999. Т. 10. 320 с.

9. Солдатенко В.Ф. Українська революція. Історичний нарис. Київ : Либідь, 1999. 976 с.

10. Pohuliaiev, O. (2024). Rights and perspectives of Czechs in Ukraine during the Ukrainian war of independence (1917–1921). *East European historical bulletin*, (32), 37–51. <https://doi.org/10.24919/2519-058X.32.311506>

9. ДЕРЖАВНО-ПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ НА ЗЕМЛЯХ УКРАЇНИ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

План

1. Становлення та утвердження більшовицької тоталітарної системи в радянській Україні.
2. Державно-політичне становище на українських землях, які ввійшли до складу Польщі та Румунії.
3. Формування української державності на Закарпатті.

Основні поняття: *більшовики, «воєнний комунізм», репресії, Нова економічна політика, ВУЦВК, РНК, УСРР, УРСР, області, коренізація, українізація, колективізація, індустріалізація, ГУЛАГ, геноцид, «пацифікація», осадництво, УВО, УНДО, ОУН, УНП, Карпатська Україна, сойм, Карпатська Січ.*

Питання для самоконтролю

1. Прослідкуйте етапи втрати формальної незалежності радянської України.
2. Доведіть, що в радянській Україні сформувалася сталінська тоталітарна система.
3. Який вплив на становище українського населення мала політика міжвоєнної Польщі та Румунії.
4. Висвітліть політичні орієнтації українського суспільства у цих країнах.
5. З'ясуйте, який статус мало Закарпаття у складі Чехословаччини.
6. Доведіть або спростуйте, що Карпатська Україна була українською формою державності.

Література

1. Бойко О.Д. Історія України : навч. посіб. 3-тє вид, випр., доп. Київ : Академвидав, 2010. 688 с.
2. Васюта І.К. Політична історія Західної України (1918–1939) / І.К. Васюта, С.В. Кульчицький. Львів : Каменяр, 2006. 335 с.
3. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX–XX ст. Київ : «Генеза», 1996. 360 с.
4. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ : Портал, 2021. 432 с.
5. Кульчицький С.В. Україна між двома війнами (1921–1939 рр.). Київ : Вид. дім «Альтернативи», 1999. 336 с.
6. Україна радянська. Ілюзії та катастрофи комуністичного «раю» / заг. ред. Г. Єфіменка ; авт. кол.: Єфіменко Г., Примаченко Я., Юркова О. Харків, 2017. 352 с.
7. Політична система для України: історичний досвід і виклики сучасності / гол. ред. В.М. Литвин ; авт. кол.: О.Г. Аркуша, С.О. Біла, В.Ф. Верстюк та ін. ; НАН України. Інститут історії України ; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса. Київ : Видавництво «НікаЦентр», 2008. 988 с.

10. УКРАЇНА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1939–1945 рр.)

План

1. Початок Другої світової війни. Приєднання західних земель України до УРСР.
2. Початок німецько-радянської війни. Окупаційний режим в Україні.
3. Рух опору в Україні. Звільнення України від окупації.

Основні поняття: *Акт про відновлення Української держави, анексія, геноцид, голокост, «новий порядок», окупаційний режим, ОУН (б), ОУН (м), «пакт Молотова-Ріббентропа», план «Барбаросса», план «Ост», «Рейхскомісаріат Україна», Українська Головна Визвольна Рада (УГВР), Українське державне правління (УДП), УПА.*

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте зміст таємного протоколу до пакту Ріббентропа-Молотова.
2. Дайте оцінку Акту відновлення Української Держави.
3. Особливості радянзації західних земель України.
4. Назвіть територіально-адміністративні одиниці, які були утворені нацистами на окупованій території України.
5. Охарактеризуйте правові особливості Рейхскомісаріату Україна.
6. Дайте визначення терміна «новий порядок».
7. Проаналізуйте політику окупаційного режиму в економічній, соціальній та культурній сферах України.
8. Назвіть гілки Руху Опору, які діяли в Україні.
9. Порівняйте завдання, організаційні форми та методи діяльності українського національного, радянського та польського Рухів Опору в Україні.

Література

1. Баран В.К., Токарський В.В. Україна: західні землі: 1939– 1941 рр. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2009. 448 с.
2. Гогун О. Сталінські командос. Українські партизанські формування, 1941–1944 рр. / перекл. Катерина Демчук. Київ : «Наш Формат», 2014. 504 с.
3. Ільюшин І. Українська повстанська армія і Армія Крайова. Протистояння в Західній Україні (1939–1945 рр.). Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. 399 с.
4. Кентій А.В., Лозицький В.С. Війна без пощади і милосердя: Партизанський фронт у тилу вермахту в Україні (1941–1944). Київ : Генеза, 2005. 408 с.
5. Кентій А. Лозицький В. Радянські партизани 1941–1944: світло й тіні. Київ : Інститут історії України НАН України, 2010. 80 с.
6. Киричук Ю. Нариси з історії українського національно-визвольного руху (40–50-х рр. ХХ ст.). Львів : Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2000. 305 с.
7. Коваль М.В. Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939–1945 рр.). Україна крізь віки : у 15-ти т. Київ : Вид. дім «Альтернативи», 1999. Т. 12. 336 с.
8. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. Париж – Нью-Йорк – Львів : Наукове товариство імені Т. Шевченка, 1993. 659 с.

9. Курилишин К. Українське життя в умовах німецької окупації (1939–1944 рр.) : за матеріалами україномовної легальної преси. Львів : Б. в., 2010. 328 с.
10. Литвин М.Р., Луцький О.І., Науменко К.Є. 1939. Західні землі України. Львів, 1999. 151 с.
11. Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія: Історичні нариси / НАН України ; Інститут історії України ; С.В. Кульчицький (відп. ред.). Київ : Наук. думка, 2005. 495 с.
12. Патриляк І.К., Боровик М.А. Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду. Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2010. 590 с.
13. Третяк В. III Надзвичайний Великий Збір ОУН(б) як етап українського державотворення. Військово-історичний меридіан. Електронний науковий фаховий журнал. 2018. № 3. С. 90–104.
14. Україна в Другій світовій війні: погляд з ХХІ століття. Історичні нариси / ред. кол.: В.А. Смолій (голова колегії), Г.В. Боряк, Ю.А. Левенець та ін. Київ : «Наук. думка», 2011. Кн. 2. 943 с.

11-12. УРСР в 1945–1985 рр.

План

1. Адміністративно-територіальні зміни та зовнішньополітична діяльність УРСР у повоєнні роки.
2. Соціально-економічне становище радянської України в 1945–1985 рр.
3. Суспільно-політичне життя в УРСР середини 40–80-х рр. ХХ ст.

Основні поняття: *десталінізація, «відлига», «застій», дисидентство, шістдесятники, Конституція УРСР 1978 р., УГГ.*

Питання для самоконтролю

1. Чи була УРСР у повоєнні роки суб'єктом міжнародних відносин.
2. Як у повоєнні роки формувалися кордони сучасної України.
3. З'ясуйте, у чому виявився суперечливий характер економічного розвитку УРСР. Як це вплинуло на радянську систему в Україні.
4. З'ясуйте які чинники свідчать, що радянська Україна мала статус квазідержави.
5. Висвітліть діяльність опозиційного руху в Україні проти радянської системи.

Література

1. Бажан О.Г. Опозиція в Україні (друга половина 50–80-ті рр. ХХ ст. / О.Г. Бажан, Ю.З. Данилюк. Київ : Рідний край, 2000. 616 с.
2. Баран В. Україна 1950–1960-рр.: еволюція тоталітарної системи. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1996. 447 с.
3. Баран В.К. Україна в умовах системної кризи (1946– 1980-і рр.) / В.К. Баран, В.М. Даниленко. Україна крізь віки: у 15-ти т. Київ : Вид. дім «Альтернативи», 1999. Т. 12. 304 с.
4. Бойко О.Д. Історія України : навч. посіб. 3-тє вид, випр., доп. Київ : Академвидав, 2010. 688 с.
5. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації ХІХ–ХХ ст. Київ : «Генеза», 1996. 360 с.

6. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ : Портал, 2021 432 с.

7. Киричук Ю. Нариси з історії українського національно-визвольного руху 40–50-х років ХХ століття. Львів : Вид. ЛНУ імені Івана Франка, 2000. 304 с.

8. Кульчицький С.В. Україна в період загострення кризи радянської системи / С.В. Кульчицький, Ю.І. Шаповал. Український історичний журнал. 2005. № 21–22. С. 31–45.

13-14. ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

План

1. Спроби оздоровлення радянської економічної системи.

2. Лібералізація суспільно-політичного життя в Радянському Союзі та її наслідки для України.

Основні поняття: авторитарний режим, гласність, дисиденти, «Народний рух України за перебудову», перебудова, «Українська Гельсінська група», «Український національний фронт», «Українська робітничо-селянська спілка».

Питання для самоконтролю

1. Поясніть потребу модернізації в СРСР середини 80-х рр. ХХ ст.

2. Окресліть масштаби та значення аварії на Чорнобильській АЕС.

3. Розкрийте суть політики «гласності».

4. Поясніть вплив «перебудови» на активізацію суспільно-політичного життя в УРСР наприкінці 80-х рр. ХХ ст.

5. Окресліть значення «Декларації про державний суверенітет України».

6. Поміркуйте, чому зазнав невдачі «путч» 19 серпня 1991 р. та які наслідки це мало для України.

Література

1. Грицак Я. «Подолати минуле: глобальна історія України». Київ : Портал, 2021. 432 с.

2. Дещинський Л.Є. та ін. Історія України та її державності : курс лекцій : навч. посіб. Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. 476 с.

3. Історія України. Документи. Матеріали / уклад. В. Король. Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. 448 с.

4. Історія України: джерельний літопис / за ред. В.І. Червінського, М.І. Обушного. Київ : ДП «Дирекція ФВД», 2008. 800 с.

5. Петровський В.В. Історія України : Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі / В.В. Петровський, Л.О. Радченко, В.І. Семененко. Харків : ВД «Школа», 2007. 592 с.

6. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / пер. з англ. Р. Клочко. Харків, 2016. 496 с.

15-16. СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

План

1. Розгортання державотворчих процесів у 1991–2002 рр.
2. «Помаранчева революція».
3. Вибори Президента 2010 р., повернення до моделі президентсько-парламентської республіки.
4. Загострення політичної ситуації наприкінці 2013 р. Євромайдан. Революція Гідності 2013–2014 рр.
5. Вибори Президента 2014 і 2019 рр.
6. Економічні процеси у 1998–2019 рр. Зміни в чисельності, складі і соціальній структурі населення.
7. Міжнародне становище та зовнішня політика сучасної української держави.
8. Українська держава в умовах російсько-української війни: загрози, ризики, перспективи.

Основні поняття: державотворчий процес, діаспора, гібридна війна, інфляція, конституція, правова держава, суверенітет, унітаризм, федералізм, євроатлантична інтеграція.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте перші кроки Українського державотворення.
2. Президентство Л. Кравчука.
3. Президентство Л. Кучми.
4. Яким був конституційний процес незалежної України?
5. Президентство В. Ющенка.
6. Президентство В. Януковича.
7. Президентство П. Порошенка.
8. Охарактеризуйте результати і наслідки парламентських виборів в період незалежності.
9. Визначте моделі державно-політичного устрою України.
10. Виділіть концептуальні засади і основні напрямки зовнішньої політики України.
11. Назвіть, у яких міжнародних організаціях бере участь і співпрацює Україна.
12. Висвітліть проблеми сучасного економічного розвитку Української держави.
13. Як відреагували держав світу на війну Росії проти України?

Література

1. Алексєєв Ю.М. Україна на зламі історичних епох (державотворчий процес 1985–1999 рр.) : навч. посіб. / Ю.М. Алексєєв, С.В. Кульчицький, А.Г. Слюсаренко. Київ : Експрес-об'ява, 2000. 295 с.
2. Литвин В.М. Україна: хроніка поступу 2001–2010 / відп. ред. В.А. Смолій, НАН України, Інститут історії України. Київ : Наук. думка, 2011. 407 с.
3. Біла С.О. Досвід ліберального реформування української економіки. Український історичний журнал. 2006. № 6. С. 125–145.
4. Васильєва-Чекаленко Л.Д. Україна в міжнародних відносинах (1944–1996 рр.) : навч. посіб. Київ : Освіта, 1998. 234 с.

5. Василенко С.Д. Європейський вибір України : монографія. Одеса : «Видавінформ» ОНМА, 2003. 212 с.
6. Віднянський С.В., Мартинов А.Ю. Зовнішня політика України: еволюція концептуальних засад та проблеми реалізації. Український історичний журнал. 2011. № 4. С. 129–145.
7. Віднянський С. Особливості становлення зовнішньої політики незалежної України. URL: http://history.org.ua/JournALL/mo/mo_2011_20/5.pdf
8. Головка В. В., Желіба О. В., Захарченко Є. Ю., Погуляев О. І. Історія України стислий виклад : посібник для підготовки до іспиту іноземців, осіб без громадянства, які мають намір бути прийнятими до громадянства України. – Київ : Науково-методичний центр ВФПО, 2024. – 258 с.
9. Зятьєв С. Три роки АТО: новітня історія боротьби українців за своє майбутнє : 13 квітня 2014 року Рада національної безпеки і оборони України оголосила про початок антитерористичної операції в східній частині України. Народна армія. 2017. 13 квітня. № 15. С. 10.
10. Калініченко В.В. Історія України. Ч. III : 1917–2003 рр. : підручник для історичних факультетів вищих навчальних закладів / В.В. Калініченко, І.К. Рибалка. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2004. 628 с.
11. Ковальова О.О. Стратегія євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. 340 с.
12. Литвин В. Історія України : підручник. Київ : Наук. думка, 2009. 821 с.
13. Литвин В.М. Україна на межі тисячоліть (1991–2000 рр.). Київ : Вид. дім «Альтернативи», 2000. 360 с.
14. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text
15. Нечипорук К.О., Щерба Р.І. Угода про асоціацію України та ЄС: процес укладення угоди та його наслідки для України. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 22, Ч. 3. С. 5–9.
16. Новітня історія України (1900–2000) : підруч. / А.Г. Слюсаренко, В.І. Гусев та ін. Київ : Вища школа, 2000. 663 с.
17. Офіцинський Юрій. Сучасна російсько-українська війна (за матеріалами газети «The New York Times» 2013–2017 років). Ужгород : РІК-У, 2018. 312 с.
18. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). URL: <https://mepr.gov.ua/content/organizaciya-z-bezpeki-i-spivrobitnictva-v-evropi-obse.html>
19. Офіційно: Україна стала кандидатом у члени ЄС. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1982664-ofitsiyno-ukrayina-stala-kandidatom-u-chleni-yes#>
20. Партнерство заради миру. URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/ukrayina-nato/partnerstvo-zaradi-miru>
21. Погуляев, О. І. (2025). Динаміка громадської активності національних меншин України в 1987-1994 роках. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*, Том 36 (75) №1. 2025. С. 115-121. <https://doi.org/10.32782/2663-5984.2025/1.17>

22. Рада включила до засад зовнішньої політики України курс на членство в НАТО. URL: https://lb.ua/news/2017/06/08/368463_ra_da_vklyuchila_osnovi_vneshney.html.
23. Російське вторгнення в Україну 2022 року. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
24. Рубцов В. Всеукраїнський Майдан як віха у становленні українського суспільства. Наукові записки Острозької академії. Серія: Політичні науки. 2008. Вип. 3. С. 37–43.
25. Світова організація торгівлі (COT). URL: <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/svitova-organizaciya-torgivli-sot>
26. Співробітництво з НАТО: правові аспекти. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_951
27. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
28. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012
29. Угода між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_076
30. Указ Президента України №392/2020 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
31. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text
32. Чекаленко Л.Д. Зовнішня політика і безпека України. Людина – Суспільство – Держава – Міжнародні структури. Київ : РНБО України. Нац. ін-т. пробл. міжнар. безпеки, ДУС, 2004. 352 с.
33. Чекаленко Л.Д. Зовнішня політика України : підручн. для студ. ВНЗ. Київ : Либідь, 2006. 710 с.
34. Яковлєва Н.І., Коломієць Т.В., Северинчик О.П. Президентські та парламентські виборчі кампанії в умовах однорічних електоральних циклів доби незалежності України. ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2019. Вип. 4 (44). С. 95–101.
35. Pohuliaiev, O. (2025). Origins of the Establishment of the Politico-Legal Basis for Relations between Ukraine and the Republic of Lithuania (1989–1994). *Ukrainian Political and Legal Discourse*, (14). <https://doi.org/10.5281/zenodo.17082904>

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

Важливою складовою навчального процесу є написання студентами індивідуального навчально-дослідного завдання. На його виконання відведено 10 годин самостійної роботи здобувача вищої освіти. Написання даного виду завдання передбачає поглиблення знань з дисципліни і формує навички написання наукових робіт. Вимоги до структури ІНДЗ: титульна сторінка, вступ, мета і короткий аналіз

використаної літератури, основна частина, висновок, список літератури і джерел. Максимально оцінюється у 10 балів.

Орієнтовний перелік тем індивідуальних навчально-дослідних завдань:

1. Право і державний лад грецьких колоній Північного Причорномор'я.
2. Іван Сірко – військовий і політичний діяч України.
3. Порівняння литовських статутів 1529, 1566, 1588.
4. Політичні погляди Миколи Міхновського.
5. Володимир Винниченко – політичний і державний діяч.
6. Грушевський – видатний історик і державний діяч.
7. Нестор Махно – український повстанський отаман.
8. Симон Петлюра – громадсько-політичний і державний діяч.
9. Оцінка діяльності Павла Скоропадського.
10. Євген Коновалець – військовий і політичний діяч.
11. Степан Бандера – ідеолог українського національного руху.
12. Іван Мазепа як гетьман.
13. Українська національна символіка.
14. Війна 1812 року з Наполеоном і Україна.
15. Радянсько-німецький договір про ненапад від 1939 р.: погляд через роки.
16. Іван Богун – активний учасник Визвольної війни Б. Хмельницького.
17. “Помаранчева революція”.
18. Українсько-російські відносини після розпаду СРСР,
19. П. Сагайдачний як гетьман.
20. Правозахисний рух: історія та сучасність.
21. Євроінтеграційні процеси незалежної України.
22. Сучасна російсько-українська війна.
23. Державотворчі процеси в Київській Русі.
24. Державний устрій Гетьманщини.
25. Чотири Універсали Української Центральної Ради.
26. Правовий шлях від Декларації про суверенітет до Акту про незалежність України.
27. Аналіз Гадяцького договору 1658 р.
28. Особливості Конституції П. Орлика 1710 р.
29. Аналіз державного устрою в програмних документах Південного товариства декабристів.
30. Законодавчий процес в перші роки незалежності України.
31. Правовий вплив Люблінської унії на українських землях.
32. Порівняння Руської Правди і Салічної Правди.
33. Конституційне значення Зборівського договору 1649 р.
34. Конституційне значення Білоцерківського договору 1651 р.
35. Особливості державності Боспорського царства.
36. Особливості державності кіммерійців, скіфів, сарматів.
37. Демократія Запорозької Січі.
38. Особливості еволюції державного устрою незалежної України.
39. Особливості державного ладу Великого князівства Литовського.
40. Державний лад Рейхскомісаріату Україна.

41. Особливості і значення Конституції УНР.
42. Правобережна і Лівобережна Гетьманщини як суб'єкти міжнародних відносин.
43. Особливості і значення Акту злуки 1919 р.
44. Ознаки державності за часів Малоросійської колегії та Гетьманського уряду в XVIII ст.
45. Реформи княгині Ольги Святої.
46. Спільне і відмінне в політиці перших руських князів.
47. Особливості державного устрою ЗУНР.
48. Особливості і оцінка Варшавського договору 1920 р.
49. Державне будівництво Карпатської України.
50. Прийняття Конституції незалежної України.

МЕТОДИ І ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ

Інтерактивні методи спрямовані на словесну і практичну взаємодію. В основі цього методу лежить принцип зворотного зв'язку, коли студент отримує відповіді, зауваження, поради від викладача або однокурсників стосовно його роботи. Коли студенти взаємодіють між собою, викладач виступає координатором і пильнує, щоб учасники навчального процесу не виходили за рамки навчальних і етичних норм.

Складові інтерактивного навчання:

- **Відповіді на запитання** і опитування думок студентів. Цей метод має формат полілогу або групової бесіди. Викладач ставить запитання, які стосуються розуміння і засвоєння матеріалу, а також особистого ставлення студентів до того чи іншого факту, події, персонажа.
- **Аналіз історій і ситуацій.** Викладач розповідає вихованцям реальну чи вигадану історію, що є прикладом певного поняття чи теорії. Студенти висловлюють свої думки, оцінюють поведінку і дії персонажів, наслідки. Далі студентам пропонують згадати схожі історії з особистого досвіду. Розповідь викладача також може бути незавершеною, і він пропонує аудиторії додумати фінальний розвиток подій.
- **Дискусії, дебати, полеміки.** Це чітко організовані процеси всебічного розгляду проблемного питання. Як правило, обирають пропонента і опонента. Перший пропонує свою позицію як відповідь на питання, другий намагається спростувати думку пропонента. Аудиторія ділиться на дві групи, які підтримують двох головних учасників, хоча кожен слухач може висловлювати свою точку зору. Переможцем стає той, кому вдалося переконати більшу частину аудиторії, або чії докази були найбільш ґрунтовними.
- **Мозковий штурм.** Це тип опитування, який передбачає швидкі і короткі відповіді без роздумів. Учасники можуть пропонувати свої ідеї з приводу вирішення навчальної проблеми. На першому етапі всі відповіді записуються і приймаються викладачем. На другому – відбувається їхній аналіз і ранжування.
- **Ігрове перевтілення.** У цьому методі вихованці розігрують різні сцени та ситуації, грають ролі літературних та історичних персонажів. Це продуктивний метод використання різних моделей поведінки, ставлення, мислення, який допомагає учасникам краще зрозуміти і відчувати на собі причини і наслідки певних подій.

Активні методи на відміну від інтерактивних означають безпосередню участь студентів у виконанні практичних завдань і вправ, іноді без взаємодії між собою. Водночас інтерактивне спілкування з викладачем зберігається.

Складові активного навчання:

- **Моделювання професійної діяльності.** Це може бути виконання будь-яких завдань в аудиторних умовах або виробнича практика. Студентів виконують роль працівників або помічників. Цей метод дозволяє адекватно оцінити рівень своєї підготовки, умови і особливості майбутньої професії.
- **Навчання інших.** Студент бере на себе роль викладача, пояснює матеріал, відповідає на запитання інших студентів і може навіть оцінювати їхній рівень знань. Часто старшокурсники проводять заняття для тих, хто вчиться на молодших курсах. Але можуть проводити і для своїх колег. Студент може організувати роботу у вигляді тренінгу або майстер-класу. Така форма роботи вимагає від нього завчасної підготовки і ретельного повторення матеріалу.
- **Метод активних ігор.** Викладач дає завдання групі студентів скласти навчальні ігри для своїх однокурсників. Контролюють і відповідають за процес гри самі студенти. А педагог може тільки спостерігати чи інколи підказувати. Такі ігри можуть мати кілька спрямувань і діляться на: проблемно-орієнтовані, дослідницькі, ділові, проектувальні.

Наочний метод – заснований на візуальному сприйнятті інформації. Тому в заняттях активно використовуються різноманітні ілюстративні матеріали. Завдяки зоровій пам'яті людина здатна запам'ятати до 80% інформації.

Форми подачі візуальної інформації:

- Карти, схеми, таблиці, графіки, діаграми;
- Зображення, картини, фотографії;
- Відеоролики;
- Стрічки новин чи подій;
- Гіфки, меми, комікси;
- Віртуальні екскурсії;
- Квести, кросворди, ребуси.

Дистанційний метод – це процес навчання на відстані з допомогою інформаційних технологій. Викладач повинен відмінно володіти різними онлайн ресурсами: платформами, інтерактивними дошками, програмами, конструкторами тестів. Практичні завдання для студентів необхідно адаптувати до мультимедійних можливостей комп'ютера.

Складові дистанційного навчання:

- **Відеоконференції** в форматі лекцій або семінарів. Зв'язок студентів з викладачем забезпечують різноманітні сучасні платформи, такі як: Zoom, Google Meet, Moodle, FreeConferenceCall, Edmodo, iSpring Online та інші;
- **Індивідуальне і групове консультування.** Викладач дає додаткові пояснення щодо виконання завдань через чати та e-mail;
- **Віддалені практикуми і тестування;**
- **Тренажери з віддаленим доступом.** Викладач надає учням посилання на тренажер, в якому вони працюють самостійно, а потім перевіряє завдання;
- **Відеозаписи та аудіозаписи** лекцій і практичних занять;

- **Вікторини, бліц-опитування, квізи;**
Спільна робота студентів і викладача з додатками, комп'ютерними програмами.

КРИТЕРІЇ ПОТОЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Оцінка за шкалами ECTS, стобаловою, розширеною	Критерії оцінювання	Рівень досягнень здобувача
A 90-100 балів ВІДМІННО	Здобувач вільно володіє категоріальним апаратом предмету, чіткими знаннями теоретичного матеріалу, демонструє високий рівень навичок історичного аналізу конкретних історичних подій, виявляє творчі здібності, самостійно оцінює різноманітні явища економічного, політичного, соціального і культурного характеру, виявляючи власну позицію щодо них, вміє використати набуті знання в нестандартних ситуаціях. Відповідь на контрольні запитання містить посилання на певні артефакти, явища, особистості української історії. Відповідь вимагає від студента умінь робити науково-обґрунтовані висновки, а також – ерудованості та використання знань із суміжних дисциплін, розуміння зв'язку між явищем і контекстом вітчизняної історії. Здобувач проявляє нешаблонність мислення у виборі і використанні елементів комплексу знань, здатний самостійно і творчо використовувати набуті умінь відповідно до варіативних ситуацій навчання. Здобувач спроможний самостійно формулювати узагальнення та висновки, нові задачі. Навчально-пізнавальна активність обумовлена пізнавальними інтересами, мотивами саморозвитку і професійного становлення. Здобувач проявляє інтерес до актуальних проблем відповідного освітнього компонента, може під керівництвом викладача вибрати предмет наукового дослідження, проводити самостійну науково-дослідну роботу.	ВИСОКИЙ
B 80-89 балів ДУЖЕ ДОБРЕ	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на поглибленому рівні. Здобувач володіє комплексом знань та вмінь, який є частково-впорядкованим. У процесі застосування знань студент спроможний вибрати необхідний елемент комплексу знань та вмінь. Застосування знань та вмінь здійснюється як у стандартних ситуаціях, так і при незначних варіаціях умов на основі використання загальних рекомендацій. Відбувається перенесення сформованих умінь або їх комплексів на розв'язування незнайомих задач, ситуацій. Навчально-пізнавальна активність стимулюється пізнавальними інтересами, продукт діяльності оцінюється як професійно значущий. Здобувач демонструє достатній рівень володіння теоретичним матеріалом курсу, умінь пов'язувати теоретичні положення з історичними фактами та сучасністю, самостійність мислення, знання необхідної термінології.	ВИСОКИЙ
C 75-79 балів ДОБРЕ	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на підвищеному рівні, може усвідомлено застосовувати знання та вміння для висвітлення суті питання. Комплекс знань частково-структурований. Знання застосовуються переважно у знайомих ситуаціях. Здобувач може допускати несуттєві помилки за умови загальної наукової грамотності та незначні помилки при перевірці знань з вітчизняної історії; систематизує та узагальнює набуті знання, самостійно виправляє допущені помилки, добирає переконливі аргументи на підтвердження власних суджень. Здобувач усвідомлює особливості навчальних задач, ситуацій тощо. Пошук способів їх розв'язання здійснюється за зразком. Навчально-пізнавальна активність стимулюється мотивами професійного становлення і пізнавальними інтересами.	ДОСТАТНИЙ
D 60-79 балів ЗАДОВІЛЬНО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на середньому рівні, може проілюструвати власними прикладами відповідь на питання, частково усвідомлює специфіку навчальних та прикладних задач, ситуацій тощо, має знання про способи розв'язування типових задач, ситуацій тощо. Однак процес самостійного розв'язування задач, ситуацій тощо потребує опори на зразок. Здобувач демонструє фрагментарне володіння теоретичним матеріалом курсу, неповні знання основних термінів та основних принципів розвитку української історії, недостатні умінь практичного використання теоретичного матеріалу, обґрунтування основних теоретичних положень при аналізі конкретних зразків історії. Навчально-пізнавальна активність здобувача є ситуативно-евристичною. Домінують мотиви обов'язку та особистого успіху. Використання засобів саморозвитку та самопізнання відбувається не усвідомлено.	ЗАДОВІЛЬНИЙ
E 50-59 балів ДОСТАТНЬО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компоненту на середньому рівні. Має уявлення про специфіку навчальних та прикладних задач, ситуацій тощо. Виконання дій при роз'ясненні задач, ситуацій частково усвідомлюється, здійснюється частково правильно. Здобувач володіє навчальним матеріалом на початковому рівні його засвоєння, відтворює незначну його частину, правильно виконує половину завдань з історичного аналізу заданого матеріалу.	НИЗЬКИЙ
Fx 35-49 балів НЕЗАДОВІЛЬНО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні, має уявлення про зміст основних розділів. Виконання окремих дій відбувається не усвідомлено, однак переважно правильно, навчально-пізнавальна активність мотивується ситуативно-прагматичним інтересом.	НЕЗАДОВІЛЬНО
F 0-34 балів НЕПРИЙНЯТО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні, має уявлення про зміст окремих розділів. Виконання окремих методичних дій відбувається несвідомо, у більшості неправильно, навчально-пізнавальна активність проявляється лише у ситуаціях зовнішнього примусу.	

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: СТО БАЛОВА, ECTS, РОЗШИРЕНА

Сума балів за всі види освітньої діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за розширеною шкалою
		<i>Для екзамену, заліку, курсової роботи, практики</i>
90-100	A	ВІДМІННО
80-89	B	ДУЖЕ ДОБРЕ
75-79	C	ДОБРЕ
60-74	D	ЗАДОВІЛЬНО
50-59	E	ДОСТАТНЬО
35-49	FX	НЕЗАДОВІЛЬНО З МОЖЛИВІСТЮ ПОВТОРНОГО СКЛАДАННЯ
1-34	F	НЕПРИЙНЯТНО З ОБОВ'ЯЗКОВИМ ПОВТОРНИМ ВИВЧЕННЯМ ДИСЦИПЛІНИ

Погуляєв Олександр Ігорович

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Методичні рекомендації для практичних занять здобувачів першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету історії і міжнародних відносин
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла
Коцюбинського

Вінниця
2025